

Hur går det med finansieringen?

**Entreprenörskap
& Företagande**

inom social ekonomi

Denna rapport är framtagen på uppdrag av Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi och handlar om finansiering av företag inom social ekonomi och arbetsintegrerande sociala företag. Det är en uppföljning av de förslag till åtgärder inom området finansiering som Temagruppen presenterade i skriften Nio områden där politiker och tjänstemän kan göra skillnad för långtidsarbetslösa (Tillväxtverket, 2012).

Förord

År 2012 formulerade Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi ett antal iakttagelser och önskemål kring finansieringen av sociala företag. Två år senare växer nyfikenheten om vad som har hänt? Var det rimliga önskemål? Har situationen förändrats? Har nya möjligheter öppnats? Temagruppen gav Ulla Herlitz, som är både praktiker och forskare när det gäller finansiering för företag i den sociala ekonomin, i uppdrag att genomföra en kartläggning och analys.

En slutsats i hennes rapport är att själva finansieringsfrågan kommit att diskuteras mer och ett antal konkreta lösningar har lanserats. Men fortfarande återstår mycket att göra för att garantera finansieringsstrukturer som möjliggör för arbetsintegrering och andra sociala företag att växa och därmed ge fler arbetslösa möjlighet till arbete.

Ulla Herlitz är VD för Mikrofonden Sverige och tillika styrelseordförande i Ekobanken. Hon har arbetat med regional utveckling på regeringskansliet och utvärderat landsbygdsprogram åt EU-kommissionen. Hon är en av de drivande i organisationen Hela Sverige ska leva, och är en av initiativtagarna till Lokalekonomidagarna, och redaktör för boken Lokal ekonomi för hållbar tillväxt. Hon stod också för ett kapitel om finansiering i Temagruppens, Att lära av mirakel, 2012.

Ulla Herlitz står själv för innehållet och rekommendationerna i denna studie.

Eva Nypelius

ordförande för Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi

Inledning

Under strukturfondsperioden 2007-2013 tillsatte det Svenska ESF-rådet fem temagrupper som skulle ta fram, analysera och systematisera projektresultat för att åstadkomma strategisk påverkan i samhällsstrukturen. En av temagrupperna var Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi. Syftet med Temagruppen var att förmedla kunskap om företagandet som verktyg för att arbetslösa skulle få möjlighet till arbete och egenförsörjning. Det ingick också att identifiera hinder och möjligheter, och även föreslå åtgärder. I gruppen samarbetade inbjudna myndigheter och organisationer som var intresserade av att utveckla företag och arbetstillfällen för långtidsarbetslösa. Tillväxtverket var huvudman för Temagruppen 2009-2012 och Arbetsgivarföreningen KFO under perioden 2013-2014. Arbetet kom i huvudsak att inriktas först mot målgruppen arbetsintegrerande sociala företag men senare utvidgas till att gälla företag inom sektorn social ekonomi.

Ett av de problemområden som Temagruppen tidigt identifierade och bearbetade var finansieringsfrågan för de arbetsintegrerande sociala företagen. Både egna och externa utredningar och rapporter¹ lyfte fram problem med att finansiera såväl start av nya sociala företag som utveckling och expansion av befintliga företag. Med andra ord var problemen kända, dokumenterade och diskuterade. Utifrån underlag i form av utredningar och rapporter, studier av socialfondsprojekt samt kunskap och erfarenheter från Temagruppens deltagande myndigheter och organisationer² analyserades finansieringsproblematiken och förslag till lösningar undersöktes. I skriften Nio områden där politiker och tjänstemän kan göra skillnad och under rubriken Detta bör politiker och tjänstemän göra när det gäller finansiering! redovisades förslag till åtgärder för främst kommunala, regionala och statliga myndigheter.³ Skriften utkom i april 2012 och frågan är vad som hänt sedan dess inom de sakområden som förslagen avsåg.

Denna uppföljning av förslagen baseras på intervjuer med fyra personer från Temagruppens deltagande myndigheter och organisationer, två personer från kansliet samt två personer som representerar finansiella aktörer. Vidare har information hämtats från hemsidor samt de rapporter och utredningar som anges löpande i fotnot. Efter denna inledande bakgrundsbeskrivning görs en genomgång av vart och ett av förslagen från skriften 2012. Därefter kommer en del tankar om finansiering från 2012 till 2014 samt en återkoppling till en studie av 137 arbetsintegrerande sociala företags lånebehov, småföretagarnas största problem och Rambölls utredningsförslag om statliga garantier och kommunal borgen. Rapporten avslutas med författarens slutord och rekommendationer.

”Ett av de problemområden som Temagruppen tidigt identifierade och bearbetade var finansieringsfrågan för de arbetsintegrerande sociala företagen”.

- 1 NUTEK, Kapitalförsörjning för sociala företag, 2007.
SCB, Vad utmärker en framgångsrik entreprenör? 2008.
ALMI, Finansiering. Från idé till lönsamt företag, 2011;
Tillväxtanalys, Arbetsintegrerande sociala företag, användning och behov av statliga finansieringsstöd, 2011.
NUTEK/Kontigo, I nöd och lust...de svenska kreditgarantiföreningarna 2006-2010, 2011
Tillväxtverket, Tillväxtmöjligheter och tillväxthinder för svenska små och medelstora företag, 2012;
Tillväxtverket/Temagruppen, Att lära av mirakel...en antologi om arbetsintegrerande socialt företagande, 2012
Temagruppen, Entreprenörskap och företagande inom social ekonomi, pilotstudie externt kapital, 2013
Företagen som försvann. En explorativ kartläggning av nedlagda eller ombildade arbetsintegrerande sociala företag 2006-2013; Temagruppen, Eva Laurelii/Ulla-Carin Hedin, 2014
- 2 KFO, Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, SKL, Skoopi, Famna, PUST, Forum för Frivilligt Socialt Arbete, Coompanion och Hela Sverige ska leva ingår i temagruppen (2014)
- 3 Tillväxtverket/Temagruppen, Nio områden där politiker och tjänstemän kan göra skillnad för långtidsarbetslösa, 2012. I rapporten redovisas 12 förslag på åtgärder..

Vad har hänt med förslagen?

Uppdraget som Temagruppen förhöll sig till var att utifrån insamlad kunskap komma med inspel och aktiviteter som var strategiskt påverkande. Alltså i detta fall att påverka strukturen så att den ännu bättre kan bidra till fler företag och fler arbetstillfällen för långtidsarbetslösa. Denna målsättning återspeglar sig i finansieringsförslagen som i första hand är riktade till offentliga aktörer som har den politiska makten på nationell, regional och lokal nivå, och till tjänstemän på dessa nivåer som i sin yrkesroll har möjlighet att genomföra förändringar.

Som nämnts tidigare omfattar skriften Nio områden där politiker och tjänstemän kan göra skillnad för långtidsarbetslösa, ett stort antal förslag för att stärka de långtidsarbetslösas möjligheter att komma in i arbetslivet. Finansiering är ett av de nio områdena. Temagruppens rapporter och skrifter – exempelvis Att stödja utan att styra - samt inbjudningar till spridningsseminarier (den så kallade Turnén), konferenser och andra aktiviteter under Almedalsveckorna, har fått en bred spridning genom de medverkande myndigheterna och organisationerna. En annan viktig informationslänk är hemsidan Sofisam⁴ där Arbetsförmedlingen, Tillväxtverket och Försäkringskassan samarbetar med Sveriges kommuner och landsting samt Sociala Arbetskooperativens Intresseorganisation (SKOOPI). Ytterligare spridning av Temagruppens arbete sker genom det nätverk för samordnare för socialt företagande som bildats av SKL, med stöd av Temagruppen, inom ramen för enheten Arbetsmarknad och sysselsättning. Idag ingår ett 40-50 tal samordnare i nätverket.

Förutom återkommande diskussioner med både ansvariga myndigheter för EU:s strukturfonder och myndigheter/departement om verksamheten generellt, har inget systematiskt påverkansarbete, eller ”uppvaktningar” om finansieringsproblemen, specifikt genomförts. På olika vägar som vid träffar med riksdagens arbetsmarknadsutskott, seminarier för riksdagsledamöter och i kontakter med politiska partier har finansieringsproblemen lyfts till beslutsfattare och tjänstemän och torde därför inte vara helt okända för dem. I Temagruppens antologi Att lära av mirakel är finansieringsfrågan central och där diskuteras både problem, villkor och lösningar.⁵ Temagruppen har också i sitt arbete genomfört kartläggningar av företagens ekonomi och lånebehov. Många andra utredningar baserar sina uppgifter på intervjuer, men Temagruppen såg ett behov av att kvantifiera och mer i detalj studera företagens ekonomi och lån som underlag för bedömningar om företagens tillstånd och finansieringsbehov. Vidare har Temagruppens deltagare följt utvecklingen inom många av de områden som finansieringsförslagen berört. Till exempel har Hela Sverige ska leva (HSSL) kontinuerligt rapporterat om arbetet att starta upp regionala Mikrofonder för social ekonomi och lokal utveckling. Temagruppens deltagare har också uppmanats att själva ta tag i frågor och arbeta med dem inom sin egen organisation för att påverka och förändra.

Förslagen för att åstadkomma bättre finansieringsvillkor för den sociala ekonomins företag presenteras nu ett och ett med efterföljande kommentarer.

⁴ Webbportalen www.sofisam.se

⁵ Att klara finansieringen, Ulla Herlitz; i Att lära av mirakel, Temagrupp Entreprenörskap och företagande/ Tillväxtverket, november 2012

Riktad finansiering

- **Staten bör omedelbart, genom riktad finansiering, garantera lika villkor för företagande inom den sociala ekonomin.** Detta skulle kunna ske genom en fond/stiftelse eller i annan form. Verksamheten bör drivas av aktörer med god kunskap om företagande och affärsmässighet samt kunskap om företagande i den sociala ekonomin. Genom samarbete med regionala aktörer som intresseorganisationer, företag, kreditgarantiföreningar, stödorganisationer och myndigheter skulle lokal och regional kunskap och förtroendekapital utnyttjas. Den centrala förvaltande kompetensen bör kombineras med ett "kyrktornsperspektiv".

Bakgrunden till detta förslag som efterlyser statligt kapital till den sociala ekonomins företag var en stor frustration över att kapital via affärsbankerna, Almi och kreditgarantiföreningarna (KGF) inte fanns inom räckhåll. Affärsbankerna och Almi hade ofta dålig kunskap och ointresse för social ekonomi och de KGF som bildats runt i landet på 2000-talet hade i huvudsak en annan målgrupp. De hade dessutom svårigheter på grund av alltför många infriade borgensåtaganden i finanskrisens spår och många stod också inför avveckling. De två KGF i Västra Götaland respektive Stockholm som var inriktade mot social ekonomi fortsatte sin verksamhet och har nu tagit ett utvecklingssteg framåt när de ombildades till Mikrofonder med fler finansieringsinstrument än garantier. På det hela taget låg hela kapitalfrågan i ett vakuum 2012 när förslagen arbetades fram. Sedan dess har diskussionen kring civilsamhällets roll och CSR frågan engagerat på alla nivåer i samhället och nya möjligheter till kapitalförsörjning utvecklats vilket diskuteras längre fram i rapporten.

Staten har inte gått in med riktad finansiering till företagande inom social ekonomi enligt Temagruppens förslag. Det beror inte på att staten är främmande för att arbeta med riktad finansiering på olika sätt. Med Almi kompletteras marknaden "genom att erbjuda riskvillig finansiering när ingen annan gör det" ⁶ och med satsningar som Inlandsinnovation AB ⁷ riktas ett riskkapital om 2 miljarder kronor till investeringar i norra Sverige.

Genom statligt ägda Almi Företagspartner AB med 16 regionala dotterbolag stödjer staten företagsutveckling med kapital. Både Almis driftkostnad och kapital kommer från offentliga sektorn. Almi har ingen särskild profil gentemot den sociala ekonomins företag. Deras Mikrolån som vänder sig till företag med mindre kapitalbehov, upp till 250 000 kr, borde dock vara intressant. Många sociala företag, särskilt de som är organiserade som ekonomiska föreningar, upplever att de är alltför olika de tillväxtföretag som Almi har i sin portfölj. Och att de inte alltid möter den kunskap och förståelse om det sociala företags behov och villkor som behövs för att kunna ge kvalificerad rådgivning och finansiering.

Förskott och snabb betalning för beställda tjänster

- **Kommuner, myndigheter och statliga bolag bör i största möjliga utsträckning betala för arbetsinkluderande tjänster i förskott eller så snabbt som möjligt.** Detta gäller särskilt betalning till småföretag och verksamheter inom den sociala ekonomin.

Arbetsintegrerande sociala företag säljer ofta tjänster till den offentliga sektorn, till exempel arbetsrehabilitering. Ett konkret och kännbart problem handlar om likviditetssvårigheter i företaget. Särskilt svårt är det om före-

"Många sociala företag, särskilt de som är organiserade som ekonomiska föreningar, upplever att de är alltför olika de tillväxtföretag som Almi har i sin portfölj."

⁶ Finansiering. Från Idéer till framgångsrika företag. Broschyr, ALMI Företagspartner, 2011

⁷ Hemsida www.inlandsinnovation.se, oktober 2014

”Ett konkret och kännbart problem handlar om likviditetssvårigheter i företaget.”

taget inte har ett upparbetatbuffert kapital att utnyttja när löner och andra kostnader ska betalas innan ersättningen för den sålda tjänsten kommer. För att underlätta för företagen önskar de betalning i förskott eller att den offentliga kunden betalar så snabbt som möjligt. Problematiken har lyfts i olika sammanhang under Temagruppens spridningsseminarier, till exempel ”Turnén” med 12 seminarier runt om i landet 2013, och annat utåtriktat kompetensutvecklingsarbete gentemot myndigheter och upphandlare av tjänster. I mycket är det en utvecklingsfråga för Temagruppens deltagare som de kan bära med sig in i den egna organisationen. Det handlar till stor del om att få beställarna att bli införstådda med företagets situation och villkor, och på det sättet komma tillrätta med problemet. Att både se och förstå problemen och hitta lösningarna. Även om Temagruppen på detta sätt nått många berörda är det ännu för tidigt att se ett påtagligt resultat.

Främja stödstrukturen med pengar, arenor och kompetens

- **Staten och andra aktörer bör även på längre sikt satsa på kreditgarantier och andra åtgärder.** Detta innebär att staten och kommunerna på olika sätt bör främja konsortier, kreditgarantiföreningar och borgensringar genom finansiellt stöd. Lika så skapa gemensamma mötesplatser och kompetensutveckla den egna personalen.

Förslaget handlar om att främja ”främjarna” i motsatt till den första punkten som berörde kapital direkt riktad till en stödstruktur för sociala ekonomins företag. De två statliga satsningarna på Almi respektive Inlandsinnovation som exemplifierades tidigare hade dels offentligt kapital men också offentligt finansiering för drift och utveckling av sin verksamhet. Det är den typen av stöttning som efterfrågas här. Coompanion Sverige och dess regionala Coompanion kontor får årligen statligt driftsstöd men har mer en rådgivande och mobiliserande roll och inga finansiella instrument att erbjuda den sociala ekonomin. Som framgått innan har Temagruppen jobbat aktivt med att etablera mötesplatser och erbjuda kompetensutveckling. Webbportalen www.sofisam.se är en lättillgänglig virtuell mötesplats på nätet som utvecklas successivt, en handbok för samarbete med sociala företag. Där finns både information om metoder, myndigheter, skriftligt material och uppgifter om alla sociala arbetsintegrerande sociala företag.

Utifrån ett kapitalförsörjningsbehov inom sektorn har i avsaknaden av offentligt finansiellt stöd olika lösningar börjat växa fram. Hela Sverige ska leva tillsammans med Coompanion, Ekobanken och JAK Medlemsbank har bildat Mikrofonden Sverige för att kunna erbjuda garantier för banklån till företag inom social ekonomi och lokal utveckling. HSSL driver också ett projekt att etablera regionala Mikrofonder med Mikrofonden Sverige som nav och ansvarig gentemot Finansinspektionen. Idag finns sju regionala Mikrofonder etablerade varav två är operativa. Kapitalet i fonderna är till största delen ett idéburet kapital, inte offentligt. Till exempel är det vanligt att etablerade större kooperativa verksamheter tillskjuter förlagsinsatser. Ett annat exempel är fackförbundet Kommunal som investerar upp till 15 miljoner kronor i Mikrofonden Sverige. Detta kapital är riktat till investeringar i företagen och kan inte användas för drift av mikrofonderna. Konsortiet Mikrofonden Sverige har stort behov av en långsiktig finansiering av driften av verksamheten och önskar få offentligt stöd till drift på motsvarande sätt som Almi. Intresset för mikrofonder är stort ute i landet och Temagruppen har följt utvecklingen på nära håll.

Bootstrapping och andra metoder

- **Kommunpolitiker bör fortsätta att stödja företagande inom den sociala ekonomin genom hjälp till "bootstrapping" och andra metoder.** Här är det viktigt att olika stöd ges under längre tid.

Med "bootstrapping och andra metoder" menas stöd i andra former än med kapital eller stöd till mellanhänder/främjandeorganisationer. Till exempel kan kommuner bidra med indirekt stöd till den sociala ekonomins företag med tjänster och resurser. Det kan vara allt från gratis lokal, kopieringsmöjligheter, ekonomitjänster, kontorsutrustning, verktyg och möbler till en projektledare eller verksamhetsledare för företaget. Att denna typ av smarta lösningar förekommer är känt men oftast inget som politiker fattar beslut om. Det har snarare växt fram som en möjlig väg att stimulera och hjälpa igång sociala företag inom kommuner som ett led i en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. För det enskilda sociala företaget kan denna hjälp vara av stor betydelse vid starten. Senare i företagets utveckling när verksamheten, marknaden och lönsamheten blivit mer stabil kan kommunen backa ur med sitt indirekta stöd. Det kan ta upp till 4-5 år. Att sprida kännedom om möjligheterna har ingått i Temagruppens utåtriktade arbete.⁸ Kommunerna har genom Sveriges kommuner och Landsting en rådgivare som kan förmedla exempel och kunskap, och frågorna kommer oftast när kommunerna hamnar i närkontakt med ett socialt företag. Det är dock svårt att ha en uppfattning om huruvida bootstrapping har ökat eller ej.

Lokala investeringsfonder

- **De lokala investeringsfonder för lokala sociala behov, som allt fler kommuner nu bygger upp, bör ges möjligheter att stödja arbetsintegrerande sociala företag.**

Dessa kommunala fonder kallas för sociala investeringsfonder och fokuserar i de flesta fall på barn och ungas psykiska ohälsa, men även utanförskap generellt. Genom insatser i tidiga skeden vill man förhindra en kostsam framtid som belastar den kommunala budgeten. Av naturliga skäl har SKL engagerat sig i frågan och tagit fram material; guide och informationsfilm om sociala investeringsfonder samt ett nätverk Psynk för samarbete mellan SKL och kommunerna. Det är främst kommunernas egna förvaltningar som söker medel ut fonderna. Norrköpings kommun är en av flera kommuner som arbetar med sociala investeringsfonder. De har också öppnat upp möjligheten för externa verksamheter och civilsamhällets organisationer att lämna in så kallade "idéprövningar".⁹ Här finns alltså en öppning mot de arbetsintegrerande sociala företagen. I Norrköping har kommunen avsatt 40 miljoner kr till fonden som i dagsläget har investerat i fem större projekt på sammanlagt 33,5 miljoner kr.¹⁰ Temagruppen ser sociala investeringsfonder som en intressant möjlighet för sociala företag. Även under denna punkt är det fortsatt spridning av information och goda exempel samt kompetensutveckling som kan föra frågan framåt.

8 Se vidare i skrifterna Att lära av mirakel, Tillväxtverket, november 2012 och Att stödja utan att styra, Temagruppen, Tillväxtverket, 2012.

9 Hemsidan www.norrkoping.se, oktober 2014

10 Så här fungerar en social investeringsfond tekniskt, exempel från Norrköpings kommun, www.norrkoping.se: Fem investeringar har hittills beviljats medel. Det innebär att 33,5 miljoner är investerade av de totalt 40 miljonerna som Sociala investeringsfonden har att fördela. De första investeringarna påbörjar sin återbetalning under 2013 vilket gör att fonden lever och nya investeringar kan påbörjas. När effekterna av investeringen börjar synas, när de kommunala kostnaderna minskar till följd av investeringen, ska nämndens/nämndernas ekonomiska ramar minskas med motsvarande belopp. Överskottet ska sedan markeras i bokslutet och öronmärkas för att användas för framtida sociala investeringar. På det sättet kommer fonden kontinuerligt att fyllas på och nya sociala investeringar kan göras.

Upphandling

- Kommuner, regioner, landsting samt statliga myndigheter och bolag bör bli föregångare i att upphandla utifrån kvalitetskrav och betala för detta.

Särskilt för de arbetsintegrerande sociala företagen med rehabiliteringstjänster, är upphandlingen ett viktigt instrument, men även för andra företag inom social ekonomi kan upphandlingsinstrumentet vara betydelsefullt. Att vinna en upphandling betyder att företagets kompetens tas tillvara och att företaget får jobbet betyder att verksamheten kan fortsätta och utvecklas. Dock måste betalning vara rimlig i förhållande till tjänsten och till den kvalitet som utföraren erbjuder. Upphandlingsfrågan är av central betydelse för företagen och har därför också varit en av Temagruppens stora frågor, som ägnats mycket tid och resurser. Information och diskussion om upphandlingsfrågan har varit ett viktigt inslag på Temagruppens seminarier. Remissvar på Anders Wikmans Upphandlingsutredning, underlag för remissvar på Upphandlingsstödsutredningen om former för upphandlingen och andra rapporter¹¹ har arbetats fram inom ramen för Temagruppens arbete.

”Upphandlingsfrågan är av central betydelse för företagen.”

Hur offentlig upphandling kan användas som styrmedel genom att ta social hänsyn är intressant. Med sociala hänsyn blir det lättare att upphandla tjänster från den sociala ekonomin och kan många gånger vara ett mer utvecklande sätt och alternativ till direkta bidrag. Göteborgs stad är en av ett antal kommuner som redan tillämpar detta. I Arbetsförmedlingens förslag (se citat nedan) till fortsatt arbete med socialt företagande, föreslås att en förteckning över arbetsintegrerande sociala företag upprättas och får en officiell status. Arbetsförmedlingens förslag, är bl. a. ett resultat av Temagruppens arbete med att få Arbetsförmedlingen att rutinemässigt upphandla tjänster från arbetsintegrerande sociala företag och införliva dessa i sina strategier. Med en sådan officiell förteckning skulle Arbetsförmedlingen fullt ut kunna använda företagen som kompletterande aktörer i sin verksamhet och erbjuda utsatta grupper sysselsättning genom sociala företag. Men det är inte bara när det gäller köp av arbetsinkluderande tjänster som Arbetsförmedlingen är intressant. Om Arbetsförmedlingens förslag till hur man fortsatt kan arbeta med arbetsintegrerande sociala företag gå igenom, kommer den också att i sin övriga verksamhet mer uttalat kunna handla varor och tjänster från dessa företag. Som en av de största statliga myndigheterna med nästan 12 600 anställda skulle det kunna innebära en viktig öppnad marknad där andra statliga myndigheter kan följa efter.

” i kommande upphandlingar av tjänster, varor, hotell, catering etc. uppmärksamma sociala företag som möjliga leverantörer. Att handla och göra inköp av sociala företags varor och tjänster är ett av de bättre sätten att stödja dessa företag och därigenom skapa arbetstillfällen. Upphandlingsutredningen har pekat på att det kan vara möjligt att ställa krav på sociala hänsyn vid offentliga upphandlingar.”¹²

Inom upphandlingsområdet är mycket på gång bland annat på grund av förändrade direktiv från EU. En ny utredning, Civilsamhällesutredningen¹³, har tillsatts, med vilken Temagruppen inledningsvis haft kontakt, och även

¹¹ Att stödja utan att styra, Temagruppen, Tillväxtverket, 2012; Samhälleliga mål, Tillväxtverket 2011; Samhälleliga mål, rev. Tillväxtverket, 2014

¹² Arbetsförmedlingen, Dnr Af-2014/439613

¹³ Utredningen för ett stärkt civilsamhälle (U 2014:04)

den nya kommunministern har i intervjuer lyft frågan att upphandling med sociala hänsyn är något att satsa på.

Stöd till mellanhänder

- **Stat, regioner och kommuner bör fortsätta att stödja mellanhänder som Coompanion** för att öka kunskapen om arbetsintegrerande socialt företagande och underlätta för långivare och låntagare.

Coompanions uppdrag är att på nationell nivå främja kooperativt företagande och arbeta med opinionsbildning för Kooperation och Social Ekonomi. Organisationen finansieras främst av offentliga sektorn och består av Coompanion Sverige samt 25 regionala Coompanionkontor. Genom sina rådgivare arbetar de med att informera och ge råd till företag inom Social Ekonomi som kooperativ, sociala företag och arbetsintegrerande sociala företag. De har under åren byggt upp en stor kunskap och kompetens inom området. Både genom rådgivningsverksamheten men också omfattande projektverksamhet för att utveckla nya metoder och koncept kring socialt företagande. Trots att det inte finns något "hot" mot verksamheten vill Temagruppen understryka det fortsatta behovet av mellanhänder som Coompanion. För att underlätta för den sociala ekonomins företag att finansiera start och företagsutveckling via lån, se frågan ovan om att "Främja stödstrukturen med pengar, arenor och kompetens".

Utvecklingscheckar och företagsutveckling

- **Stat och kommuner bör se till att företag inom den sociala ekonomin allt mer kan utnyttja rådgivning och stöd i form av utvecklingscheckar och liknande** som är avsedda för småföretag i allmänhet.

Tillväxtverket har i omgångar använt utvecklingscheckar till småföretag för att stimulera utveckling inom särskilt utpekade områden eller åtgärder. Bland annat till utveckling i små företag inom kulturella och kreativa näringar, vård- och omsorg och till utvecklingsinsatser för strategiskt styrelsearbete. I sistnämnda fallet vänder sig checkarna till företagsfrämjande organisationer som arbetar med affärsutveckling av tillväxtföretag. Temagruppen ser detta utvecklingsinstrument som intressant och önskar att företag inom den sociala ekonomin i ännu högre grad än i dag får möjlighet att utnyttja utvecklingscheckar.

VINNOVA driver program för att stärka innovationskraften i Sverige. Programmen har olika inriktning och spänner över flera samhällsområden och näringsgrenar. Via Coompanion erbjuds innovationscheckar på 100 000 kronor riktade till små och medelstora kooperativa företag. Sammanlagt 60 checkar skall fördelas över hela Sverige. Ett gott initiativ riktat mot den sociala ekonomins företag.

Rådgivning och stöd kan också ges i andra former. Arbetsförmedlingen föreslår en 40 veckors utbildning i Start av arbetsintegrerande sociala företag. Ett annat förslag om att öka de arbetslösas möjligheter är att ändra till en längre ersättningsperiod vid start av ett socialt företag. Det berör indirekt företagets ekonomi på ett positivt sätt. "En längre period med stöd vid start av näringsverksamhet för att starta sociala företag kan också vara ett kostnadseffektivt alternativ till lönebidragsanställning"¹⁴.

"Att företag inom den sociala ekonomin i ännu högre grad än i dag får möjlighet att utnyttja utvecklingscheckar."

Strukturfonderna

- Regeringen bör se till att strukturfonderna tillåter "pärlbandsprojekt" och även mindre, mer småskaliga utvecklingsprojekt. Strukturfonderna bör också fortsätta att utforma utlysningar riktade mot utveckling av företagande inom den sociala ekonomin.
- Regeringen bör minska kravet på medfinansiering för mindre och lokala projektägare i strukturfondsprojekt.
- Regeringen bör se till att det i projekt för arbetsintegrerande sociala företag finansierade av strukturfonderna liksom av Allmänna arvsfonden, är möjligt att börja med försäljning redan under projekttiden.

Att starta upp eller utveckla sin verksamhet via strukturfonderna är en allt vanligare metod. Farhågor fanns att fonderna under perioden 2014-2020 skulle välja bort så kallade pärlbandsprojekt (projekt som verktyg i en långsiktig utvecklingsstrategi) och små utvecklingsprojekt för att istället satsa på ett mindre antal stora projekt. En annan oro var att om den sociala ekonomins företag inte synliggörs särskilt i program och utlysningar kommer dessa att försvinna bland alla "vanliga" företagsprojekt och satsningar. Temagruppen har därför varit aktiv och försökt bidra i programskrivningarna. Särskilt stort fokus har ägnats åt Socialfondens Handlingsplan för nationella medel. Social ekonomi finns nu på ett tydligt och integrerat sätt med i de prioriterade områdena. Till exempel i Prioriterat område 4 som handlar om "Civilsamhällets, organisationers och den sociala ekonomins bidrag till den nationella arbetsmarknads-politiken"¹⁵. Däremot har Temagruppen inte lyckats påverka varken regionalfonden eller landsbygdsfonden i samma utsträckning.

Frågorna om minskat krav på medfinansiering och att projekt som utvecklar företag under projekttiden också kan påbörja försäljning återstår att finna en lösning på. Kanske kan de hanteras inom strukturfonderna när de blir operativa, om EUs regelverk tillåter. Annars kanske andra kreativa lösningar står att finna tillsammans med finansörerna. Till exempel att staten går in i projekt som medfinansier. Vilka möjligheter den sociala ekonomin kommer att få i de slutliga programmen är dock för tidigt att uttala sig om.

"Frågorna om minskat krav på medfinansiering och att projekt som utvecklar företag under projekttiden också kan påbörja försäljning återstår att finna en lösning på."

Öka Tillväxtverkets möjligheter

- Regeringen bör ge Tillväxtverket möjlighet att utöka sin programsatsning på sociala innovationer och affärsutveckling för arbetsintegrerande sociala företag.

Under de senaste tre åren har Tillväxtverket drivit programmet 'Samhällsentreprenörskap och sociala innovationer'. Programmet som från början hade tillgång till 14 miljoner kronor ökades på till 25 miljoner, och har lämnat projektbidrag till ett stort antal intressanta utvecklingsprojekt och verksamheter. Vad gäller finansiering av social ekonomi har Tillväxtverket under 2014 stöttat Mikrofonden Z och Mikrofonden Väst samt byggande av IT-plattformar för Crowdfunding och Impact Investing.

¹⁵ Handlingsplan för Europeiska Socialfonden 2014-2020, Nationella medel, utkast version 141013

På Tillväxtverkets hemsida ¹⁶ beskrivs engagemanget på följande sätt:

Det finns ett ökande intresse i samhället att driva företag med samhälls- och sociala mål. Tillväxtverket arbetar för att det ska bli enklare att lösa samhällsutmaningar med företagandet som verktyg och att det i förlängningen skapas fler hållbara företag.

Samhällsutmaningar påverkar förutsättningarna att driva företag men bidrar också till att nya lösningar skapas och efterfrågas. Samhälls-entreprenörskap och sociala innovationer tar sin utgångspunkt i viljan att förbättra sådant man anser saknas, eller inte fungerar i samhället och bidra till att de gemensamma, samhällsnyttiga funktionerna utvecklas.

Tillväxtverket har varit en viktig aktör i de sociala företagens och de arbetsintegrerande sociala företagens utveckling. Och byggt upp en värdefull kompetens inom området. Det ökade intresset i samhället för dessa frågor som Tillväxtverket relaterar till visar sig till exempel också i det omfattande arbete som görs nationellt, regionalt och lokalt genom överenskommelser mellan stat, region och kommuner å ena sidan och civilsamhällets organisationer å andra sidan och i den nationella innovationsstrategin. Temagruppens förhoppning är att regeringen ger Tillväxtverket uppdrag och resurser till en utökad programsatsning på arbetsintegrerande sociala företag.

”Tillväxtverket har varit en viktig aktör i de sociala företagens och de arbetsintegrerande sociala företagens utveckling.”

Tankar om finansiering från 2012 till 2014

Den sociala ekonomins företag skiljer sig från ”vanliga” affärsdrivande företag genom sina dubbla roller, att dels vara företag och dels ha en social målsättning med verksamheten. För sådana företag behövs offentliga insatser för både stödstrukturen och företagen. Förslagen från 2012 till politiker och tjänstemän när det gäller finansiering kan delas in i två kategorier. För det första de förslag som avser stöd till och utveckling av stödstrukturen, främjarna, mellanhänderna, intermediärerna; alltså aktörer som på ett eller annat sätt kan påverka och underlätta utvecklingen av sociala företag i olika faser och med olika förutsättningar. En form av indirekt stöd som påverkar företagets ekonomiska utveckling. Hit kan också räknas andra faktorer som regelverk och avtal som påverkar företagets villkor på marknaden. Det andra sättet är att kapital ställs till förfogande samt att kapitalförsörjningsorganisationerna får offentligt stöd för att de skall kunna förmedla rådgivning och kapital. Båda dessa kategorier åtgärder går ofta hand i hand och är viktiga för företagens utveckling.

2014 ser annorlunda ut än 2012. Någon beskriver det som att ”det har lossnat” en annan som att ”det ligger i luften”. Det vill säga att social ekonomi, sociala företag och arbetsintegrerande sociala företag har en tydligare roll och tillmäts större intresse och betydelse nu än för bara två år sedan. Bland annat har omvärldsfaktorer som ökat intresse för Corporate Social Responsibility frågor, det nationella, regionala och lokala arbetet med överenskommelsen mellan det offentliga och civilsamhällets organisationer och den ökande långtidsarbetslösheten medfört nytt fokus på den sociala ekonomins företag som intressanta problemlösare med stor utvecklingspotential. Arbetsförmedlingens plan för arbetsintegrerande sociala företag ¹⁷ är ett exempel på detta.

¹⁶ Hemsida till www.tillvaxtverket.se, sök 'sociala innovationer', oktober 2014

¹⁷ Arbetsförmedlingen, Dnr Af-2014/439613

Inom finansieringsområdet finns till exempel plattformar på nätet för Social Impact Investments som förmedlar kapital från investerare som vill ha både ekonomisk och social avkastning. Impact Investing är det nya modeordet, liksom sociala investeringar. Andra exempel är utvecklingen av konsortiet Mikrofonderna Sverige för social ekonomi och lokal utveckling och ytterligare ett exempel är Muhammad Yunus försök att etablera en fond i Sverige tillsammans med organisationen Creative Lund. Nyskapande gammaldags är folkrörelsen IOGT-NTO som har en egen intern fond för att stimulera social verksamhet inom rörelsen. Idag finns närmare 10 lån på upp till 200 000 kr utan säkerheter. Likaså har det sociala företaget Kooptjänst¹⁸ utvecklat ett enkelt och osofistikerat sätt att hantera inte bara sysselsättningsproblematiken utan även finansieringsfrågan. Ett överskott på 5 miljoner SEK från ett 50-tal kooperativa företag i åtta kommuner finns i en intern "bank" för investeringar. Även EU arbetar med mikrofinansiering och det sker genom programmet Progress-mikrokrediter som sammanlagt omfattar 205 miljoner Euro. EU erbjuder via EIF, European Investment Fund, två modeller. En som består av garantier till förmedlare av mikrofinansiering och en annan som avser investeringar i lån och eget kapital. Sverige är ett av få länder i Europa som ännu inte deltar i programmet. Crowdfunding nämns också ofta som en ny metod. Olika plattformar på nätet kan erbjuda finansiering som privata donationer, private equity, garantier eller lån. En rad nya finansieringsmöjligheter kan alltså skönjas.

Finansiering – vad säger experterna 2014?

Arbetsintegrerande sociala företag behöver kapital

Temagruppen undersöker i en kommande studie lånebehovet för arbetsintegrerande sociala företag. Studien bygger på undersökningar av företagens årsredovisningar för 2012 och redovisar tre olika scenarier beroende på utvecklingen av antalet företag framöver. I dag finns 320 arbetsintegrerande sociala företag och om/när de är dubbelt så många (mellan-scenariet) uppskattas lånebehovet ligga i ett spann mellan 140 och 400 miljoner kronor.

Bankernas krav på säkerhet har ökat

Småföretagarnas organisation, Företagarna, gör varje år en undersökning om småföretagarnas finansieringsvillkor.¹⁹ Slutsatsen som presenteras i 2014 års undersökning är att de allt tuffare finansieringsvillkoren utgör ett stort tillväxthinder. Mer än var fjärde företagare i deras undersökning upplever hårdare bankvillkor. På frågan på vilket sätt företagaren märker av de tuffare kreditvillkoren svarar över 70 procent att det beror på att bankernas krav på säkerhet har ökat.

Statligt finansierade garantier och kommunal borgen - lösningar

Ramböll har på Tillväxtverkets uppdrag genomfört en studie om förutsättningarna för tillgång till kapital för samhälls/sociala företag.²⁰ Studien syftade till att belysa hur Tillväxtverket skulle kunna underlätta tillgången till kapital för de grupper av företag som har svårt att finansiera start och/eller utveckling. Den del av studien som avser de samhälls-/sociala företagen baseras på intervjuer med tolv företagare och nio rådgivare/finansiärer samt på tidigare gjorda studier och forskning om företags finansieringspro-

¹⁸ Se hemsidan www.kooptjanst.se.

¹⁹ Se www.foretagarna.se.

²⁰ Se Tillgång till kapital - En studie om samhälls/sociala företag och företagare med ultändsk bakgrund, Tillväxtverket, 2014.

blem. De konstaterar att extern finansiering är ett problem för många företag. Utredarna menar att en av de främsta anledningarna till att de sociala företagen inte får tillgång till finansiering är att de inte har tillräckliga säkerheter. De lösningar som presenteras är följande:

- *Kreditgarantier finansierade av staten: Tillväxtanalys fastslog i en rapport från 2011 att staten kan stödja en utbyggnad av kreditgarantier för att öka chanserna att få lån. Detta skulle då kunna kombineras med en utökad satsning på rådgivning till de sociala företagen om hur de söker lån. En sådan rådgivning kan minska behovet hos långivaren att arbeta med låneansökningarna, men ett visst arbete skulle ändå kvarstå. Denna lösning återkommer i samtal med såväl företagare som rådgivare.*

- *Ett utvidgat samarbete med kommunerna som innebär att de erbjuder borgen för att företagen ska kunna ta ett lån.*

Slutord och rekommendationer

Säg att den sociala ekonomins företag ökar i antal för att det ”ligger i tiden” och att de har ett lånebehov på 400 miljoner SEK. Hur ska de kunna klara sin kapitalförsörjning? Av de förslag som Temagruppen adresserade till politiker och tjänstemän 2012 har inget av förslagen om kapital till företagen åtgärdats. Det handlade om riktad finansiering i form av fond eller stiftelse och om finansiellt stöd till konsortier, kreditgarantiföreningar och borgensringar. De tre refererade undersökningarna i föregående avsnitt redovisade att arbetsintegrerade sociala företag behövde kapital, att bankernas krav på säkerheter har ökat och att statligt finansierade garantier och kommunal borgen var lösningarna. Slutsatsen kan tyckas alltför enkel, men ligger nära till hands. Om det offentliga bidrar med garantier så kan företagen få lån i banken. Temagruppens förslag är fortfarande aktuella och Rambölls studie visar att det trots många nya finansieringsinitiativ är det de helt vanliga instrumenten garantier och lån som efterfrågas.

- **Temagruppens finansieringsförslag angående kapital till den sociala ekonomins företag bör tas på allvar och åtgärdas.**
- **Kanske kunde Tillväxtverket i samarbete med Mikrofonden Sverige gå med i EU programmet Progress-mikrokrediter och ta hem ett antal miljoner för den sociala ekonomins räkning.**
- **Och visst borde Regionalfondens satsning på riskkapital till små- och medelstora företag ha en egen gräddfil med en ”fond-i-fond- lösning” för den sociala ekonomins företag.**
- **Slutligen, varför inte bygga ut webbplatsen www.sofisam.se med en finansieringsportal, med länkar till de finansieringsmöjligheter som erbjuds, både gamla och nya.**

”Slutsatsen kan tyckas alltför enkel, men ligger nära till hands. Om det offentliga bidrar med garantier så kan företagen få lån i banken.”

År 2012 formulerade Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi ett antal iakttagelser och önskemål kring finansieringen av sociala företag. Två år senare granskar kulturgeografen och experten på finansieringsfrågor inom social ekonomi, Ulla Herlitz, vad som hänt sedan dess. Var det rimliga önskemål? Har situationen förändrats? Finns det nya lösningar? En slutsats är att själva finansieringsfrågan diskuteras mer och ett antal konkreta lösningar har lanserats. Men fortfarande återstår mycket att göra för att garantera finansieringsstrukturer som möjliggör för arbetsintegrerande och andra sociala företag att växa och därmed ge fler arbetslösa möjlighet till arbete.

Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi, är ett projekt finansierat av Europeiska social-fonden (2009 – 2014), med bland andra Arbetsförmedlingen, Tillväxtverket, Försäkringskassan, SKL och representanter från den sociala ekonomins organisationer som projektpartners. Temagruppen har studerat projekt, som med finansiering från Europeiska Socialfonden i Sverige prövat olika sätt att med företagande som metod och/eller medel, skapa arbetstillfällen för personer med lång arbetslöshet bakom sig.